

Stepper Péter
Dobrowiecki Péter
Vass Ágnes
Lázár András

**MILYEN TANULSÁGOK
VONHATÓK LE A 2023-AS
CSEH ELNÖKVÁLASZTÁSBÓL?**

Magyar Külügyi Intézet

4:1
2023/4.

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: *„Milyen tanulságok vonhatók le a 2023-as cseh elnökválasztásból?”*

Stepper Péter

Elnökválasztást tartottak Csehországban, az első forduló 2023. január 13–14-én zajlott, ekkor azonban győztes hiányában még nem dőlt el a választás, így 27–28-án a második fordulóra is sor került. A számos jelölt közül három igazi esélyes emelkedett ki a kampány során. Andrej Babiš, Danuše Nerudová, és Petr Pavel mind nagyjából huszonöt százalékos támogatottságot élvezett a szavazók körében az első fordulót megelőző közvélemény-kutatások szerint.

Babiš támogatottsága végig stabilan harminc százalék között mozgott, Nerudová egy éve még kevesebb mint tíz százalékos bázissal rendelkezett, Pavel viszont tizenhét százalékról jött fel huszonöt százalék környékére. Babišnak a városi liberális értelmiség körében mindig is nagy volt az elutasíthatósága, a teljes választók körében is az látszott, hogy a lakosság mintegy fele inkább negatív véleménnyel van róla, viszont vidéken népszerű tudott maradni. Petr Pavel kommunista időkben betöltött politikai szerepét (a NATO ellen kémkedett, párttag volt) nagyban kompenzálta azzal, hogy határozottan nyugatos politikát képviselt a rendszerváltás után, a NATO katonai bizottság vezető tisztségét töltötte be, és vezérkari főnök is volt. Még nála is liberálisabb vonalat követett Danuše Nerudová, aki a legfiatalabb és egyben az első női elnök lehetett volna Csehországban. Nerudová liberális nézetei és fiatalos kiállása miatt népszerű volt a cseh nagyvárosi fiatalok körében, viszont neki vidéken nem volt szavazói bázisa. Nerudovát anyagi háttere és kapcsolatai miatt sokan kritizálták a kampány során, mivel férje, Robert a Havel&Partner ügyvédi irodánál dolgozik, akik a Dukovany atomerőmű engedélyeit is intézik, ami komoly korrupciós kockázatot jelent, lévén, hogy a cseh elnök jelentős befolyással bír az igazságügy területén bírói kinevezési jogköre miatt. Ezekre a kritikákra sem tudott igazán megnyugtató válaszokat adni, másrészt a szűk értelmiségi támogatói réteg is kevésnek bizonyult, ezért Nerudová hamar kiesett a versenyből, amely végül Pavel és Babiš között dőlt el a második fordulóban.

Fontos kampánytéma volt az ukrán háborúra adott cseh külpolitikai reakció. Az ukrán háborúval kapcsolatos cseh külpolitikát a választók nagyjából harminc százaléka támogatta feltétel nélkül, de ez nem jelentette azt, hogy a többi hetven százalék drasztikusan más lépéseket várna a vezetéstől, csupán annyit, hogy vannak kételyeik. Ezekre épített a második forduló előtt Babiš, aki ellenfele katonai múltját, militáns fellépést bírálta, és békepártiságot hirdetett, magát diplomatának, a béke követéneke beállítva. Ez az üzenet végül nem hozta meg számára a sikert. Az elnökválasztás során jelentős tényezőnek bizonyult a részvételi arány. A szenátusi választásokon

a szavazásra jogosultak nagyjából negyven, a parlamenti választásokon pedig ötven százaléka szokott voksolni, addig az elnökválasztásokon jellemzően több mint hatvan százalék járul az urnákhoz. Most sem történt másképp: rekordmagas volt a leadott szavazatok száma. Ez a magas részvételi arány, valamint a Nerudová-szavazók támogatásának elnyerése meghozta a sikert Petr Pavelnek, aki végül 58 százalékos támogatottsággal magabiztosan nyerte meg az elnökválasztást.

Babiš veresége azonban nem feltétlenül jelenti politikai karrierjének végét, hiszen továbbra is ő az ANO vezető politikusa, és nagy esély van rá, hogy újból harcba száll a kormányfői pozícióért a következő parlamenti választáson. Egyesek szerint Babiš támogatottsága az elnökválasztási vereség hatására negyven százalék alá csökkent, de mivel a parlamentáris választások kampányának logikája jelentősen eltér az elnökválasztásétól, korai volna elhamarkodottan leírni őt és jövőbeni politikai esélyeit.

Petr Pavel első elnöki napjaiból az látszik, hogy a kampányban ígért nyugatos politikai retorikát fogja erősíteni, de nem szól bele aktívan a jelenlegi cseh kormány külpolitikájába. A diplomáciában szokatlan módon liberális partnere, a szlovák Zuzana Čaputová elnök Prágába utazott a választás napján, hogy helyben gratuláljon Pavel győzelméhez. Ugyancsak szokatlan lépés volt Pavel részéről, hogy telefonon felhívta a tajvani vezetést, és biztosította Tajpejt Csehország támogatásáról, amire a kínai külügyi vezetés erős üzenetekkel reagált. Mindez beleillik a Pavel által hirdetett atlantista politikai üzenetek sorába, de értelemszerűen az elnök szimbolikus funkciójának kontextusában kell értelmezni. Alkotmányos szerepét tekintve a cseh elnök nem aktív alakítója a kormányzati politikának, csupán indirekt befolyása van egyes ügyekre.

Bizonyos tekintetben Petr Pavel nem várt mértékben győzedelmeskedett, de azt nem lehet mondani, hogy óriási meglepetés történt. A csehek az elmúlt években egyre inkább távolodnak regionális partnereiktől, kifejezetten távolságtartók például a V4 együttműködést illetően, miközben egyre inkább kritika nélküli kiszolgálói az amerikai érdekeknek Európában. Ezzel azonban szembekerülhetnek az európai nagyhatalmak, így kiváltképp Németország és részben Franciaország érdekeivel.

Dobrowiecki Péter

Az Ukrajna elleni orosz agresszió kezdete óta felértékelődött az európai, különösen pedig az EU- és NATO-tagállamokban tartott törvényhozási és államfőválasztások jelentősége. Az egyes pártok és jelöltek ezen összetett kihívásra adott válaszai, az EU által bevezetett szankciók elfogadásának mértéke, vagy az Ukrán Hadseregnek szánt fegyverszállítások támogatásának és fenntartásának kérdése mind-mind fontos, megkerülhetetlen kampánytémává vált Európában az elmúlt tizenkét hónap során. Nem volt ez másképp a 2023 eleji csehországi elnökválasztások esetében sem, ahol a döntő, második fordulót megelőző időszakban mindkét jelölt a háború és annak hatásainak kérdéskörét állította személyes kampányának fókuszába. Míg azonban a független jelöltként induló Petr Pavel nyugalmazott tábornok esetében a szakmai múlt és az euroatlanti szövetségi rendszer mellett való töretlen elköteleződés állt a középpontban, addig Andrej Babiš ANO-pártelnök és volt miniszterelnök esetében a nemzetközi tapasztalattal rendelkező, diplomáciában – nem pedig hadtudományokban – jártas, a konfliktus lezárását szorgalmazó államférfi [megjelenítésen](#) volt a hangsúly. A tétek fokozódásának jeleként a kampány szokatlanul éles hangvételűvé vált, és korábban nem tapasztalt

mértékű dezinformációs és manipulációs kísérletek övezték. Fenti tényezők mobilizálták a cseh választókat, akik az első fordulóban rekordközeli, a második fordulóban pedig rekordmagas létszámban járultak az urnákhoz.

A két legesélyesebbnek tartott jelölt esetében fontos különbség volt, hogy míg Pavel katonai karrierjének lezárását követően [évek óta](#) tudatosan készült az elnökválasztáson való megmérettetésre, addig Babiš hivatalosan csak viszonylag későn – egyes vélemények szerint jobb saját jelölt [híján](#) – 2022 októberében jelentette be indulását. Az első fordulót követően a Pavel és Babiš közötti csekély – nem egészen 23 ezer szavazatnyi – különbség csalóka képet festett a második fordulóba jutó két jelölt tényleges támogattságáról. A második fordulóra ugyanis nemcsak a cseh politikai színtér legtöbb pártja, hanem az első körben elbukott hat indulóból négy is – köztük a szavazatok közel 14 százalékával a harmadik helyen végző Danuše Nerudová – Pavel mögött sorakozott fel. Ennek megfelelően Pavel tábora sokkal nagyobb mobilizálási potenciállal bírt, mindez pedig meglátszott a választási eredményeken is. Míg az első fordulóban a már említett, közel azonos egyéni szavazatszám mellett Babiš kilenc, míg Pavel öt csehországi régióban végzett az első helyen, addig a második fordulóban ez az arány már 11-3 volt Pavel javára. Utóbbi egyúttal több mint háromszor annyi új szavazatot kapott a 70 százalékos részvételt meghaladó második fordulóban.

A 2021-es parlamenti választásokat követően Babiš immár rövid időn belül a második alkalommal szenvedett vereséget a szavazóurnáknál, ugyanakkor további politikai karrierjének szempontjából ezen újabb kudarc mérsékelt jelentőséggel bír. A korábbi miniszterelnök a kampány során tudatosan játszott rá az esélytelen kívülálló jelölt szerepére, előre tompítva egy esetleges vereség következményeit. 2023 januárjában a bíróság felmentette az elhúzódozó, „Gólyafészek” elnevezésű korrupciós ügyben, ami elhárította az akadályokat a további közéleti szerepvállalása elől. Aktuális [felmérések](#) szerint Babiš jelenleg a legnépszerűbb aktív politikusok közé teszik, az ANO támogatottsága pedig hónapok óta növekszik – mérésektől függően, 8-11 százalékkal előzve meg a regnáló kormánykoalíciót vezető SPOLU pártszövetséget.

Vass Ágnes

A januári csehországi elnökválasztás második fordulójában elsőprő győzelmet arató Petr Pavel színre lépésével új időszámítás kezdődik a cseh bel- és külpolitikában egyaránt. A cseh választások történetében egyedülállóan kemény kampány (pl. a választások második fordulója előtt Pavel halálhírét terjesztették, illetve a másik jelölt, Andrej Babiš is kénytelen volt a kampány végén lemondania útjainak egy részét az őt ért halálos fenyegetések miatt), a cseh társadalom a győztes személyét illetően is fellélegezhet, és várhatóan megnyugodhat egy időre. Pavel ugyanis a jelenlegi cseh miniszterelnökkel is jó kapcsolatot tart fenn, külpolitikáját tekintve pedig elődjével ellentétben várhatóan egy erős Nyugatbarát, atlantista vonalat képvisel majd. Míg Zeman nyíltan Kína – és egészen a bucsai mézszárlásig – oroszbarát külpolitikát folytatott, Pavel erősen elkötelezett a NATO és az EU irányában is. Belpolitikai szempontból szintén jelentős tényező, hogy minden idők egyik legerősebb mandátumával lett cseh elnök: előtte senkinek sem sikerült 3 millió szavazatnál többel győznie elnökválasztáson. Pavelnek a szavazatok 58,32 százalékát sikerült megszereznie, mely összesen 3 358 926 szavazatot jelent. A második fordulóban nemcsak az olyan nagyobb várásokban sikerült megelőznie a másik jelöltet, a szlovák származású, korrupciós ügyeiről elhíresült Andrej Babiš,

melyek tipikusan az ANO, Babiš pártjának bástyái, hanem kisebb falvakban is győzelmet aratott. Több olyan településen is győzött a második fordulóban, ahol előtte Babiš támogatták (pl. Karlovy Vary). Zemannel ellentétben Pavel köztársasági elnökként nem szeretné az elnöki jogköröket bővíteni, mivel szerinte a köztársasági elnök elsődleges feladata a társadalom összefogása, a fékek és ellensúlyok lehető leghatékonyabb alkalmazása annak érdekében, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek csökkenjenek. Erre győzelmi beszédében is utalt, melyben megköszönte a rá szavazók támogatását, de hangsúlyozta, hogy nem vesztesékként tekint azokra, akik Babišra szavaztak – ő valamennyiük köztársasági elnöke kíván lenni. Ugyanebben a beszédében nem a politika, hanem az értékek győzelméről beszélt – az olyan értékek fontosságát hangsúlyozva, mint a tolerancia, a tisztelet és az alázatosság. Elnökségének kezdetét csupa szimbolikus cselekmény jellemezte, melyből következtethetünk mind belpolitikai, mind külpolitikai prioritásaira is. Először is, nem foglalta el egyből a Várat, megvárta az épület biztonsági átvilágítását, attól tartva, hogy esetleg lehallgathatják őt. Ez is jelzi, hogy nem bízik a biztonsági szolgálatok két vezetőjében, akik jó viszonyt ápoltak Zemannel. Győzelme után olyan elnöki zászlót tűzött ki az elnöki palota erkélyére, melyet 2015-ben egy gerilla művészeti csoport, a Ztohoven eltulajdonított, és helyette egy vörös tréninggatyát tűzött ki. Az elnöki lobogót darabokra szaggatták, és a darabjait a járókelőknek adták, ezzel szimbolizálva a decentralizáció fontosságát. Pavel azzal, hogy a lobogót újra kitűzte, azt akarta szimbolizálni, hogy a Várba is visszatértek az értékek.

Ami az új elnök külpolitikáját illeti, az már most tisztán látható, hogy a szlovák-cseh kapcsolatok olyan megújuláson mennek majd át, amelyre korábban nem volt példa a két ország szétválása óta. Ahogy a szlovák köztársasági elnök Pavel győzelme után is hangsúlyozta, nincs még két másik olyan nép Európában, amely annyira közel állna egymáshoz, mint a cseh és a szlovák nemzet. Ez a közelség olyan szoros, hogy Čaputová korábbi kampányfőnöke vezette Pavel kampányát is, valamint Čaputová több korábbi stábtagnya is segítette Pavel győzelmét. Épp ezért félig viccesen Pavelt a „cseh Čaputovának” is nevezi a cseh és a szlovák sajtó is. A két politikus személyesen is nagyon szoros kapcsolatot ápol: a szlovák köztársasági elnök már az eredményváró estéjén megjelent Prágában, és személyesen gratulált Pavelnek. Az új cseh köztársasági elnök első hivatalos útja pedig egyből Pozsonyba vezetett beiktatása után, ahol az utóbbi évek szlovákiai politikai és társadalmi életét felforgató események helyszínére látogatott el. Ilyen volt az újságíró, Ján Kuciak és jegyese, Martina Kušnírová tiszteletére létrehozott emlékhely Pozsony belvárosában, valamint az a szórakozóhely, ahol egy radikális férfi tavaly októberben megölt két férfit nemi identitásuk miatt. A két köztársasági elnök vitaestet is tartott Pozsonyban egy cseh és egy szlovák napilap szervezésében. A beszélgetésen külpolitikai, ezen belül is elsősorban a regionális kérdések kerültek előtérbe. Az elhangzottak alapján elmondható, hogy Pavel szerint a Visegrádi Együttműködés 2023-ban már nem tudja teljesíteni a régió kül- és biztonságpolitikai koordinációját. A két elnök egyetértett abban, hogy a V4 ma elsősorban a jószomszédi viszony garantálásában játszik fontos szerepet, de ennél nagyobb súlya a nemzetközi porondon jelenleg nem nagyon van, mivel – Čaputová szerint – a nemzetközi környezet már nem igazán tekint az együttműködésre egységes platformként. Itt elsősorban az orosz–ukrán konfliktusból indultak ki, mely egyébként a cseh elnökválasztási kampányt is nagyban befolyásolta. Sokan Babiš békét hangsúlyozó, és azt minél hamarabb elérni kívánó kampányát a magyarországi diskurzushoz hasonlították, ami nem csoda, hiszen Babiš kampányfőnöke magyar

származású, és elmondása szerint sokat inspirálódott a Fidesz magyarországi győzelméből. Babišsal ellentétben azonban Pavel azt vallja, hogy Ukrajnában csak attól nem lesz béke, ha leállítják a fegyverszállítást. Szerinte az ukrán féltől függ, meddig akarja és meddig képes védeni magát az agresszióval szemben, de mindenképp olyan békét kell kötni, mely nem kényszeríti bele Ukrajnát az ország számára nem reális helyzetbe. Beiktatása után az ominózus tajvani telefonbeszélgetés mellett – mely miatt Kína azzal vádolta Pavelt, hogy megsértette az egy Kína elvét, mire Pavel azzal reagált, hogy lehet, hogy egy Kína van, de két rendszer – az első hívások egyike Zelenszkijjal folyt, akivel megállapodtak abban, hogy a cseh elnök Ukrajnába látogat majd. A tervek szerint Kijevbe a szlovák köztársasági elnökkel együtt utaznak majd, minden bizonnyal áprilisban. Pavel szerint Ukrajnának a NATO-ban a helye, és szerinte az egyik legtapasztaltabb hadsereg lenne a NATO-n belül az ukrán hadsereg. A tagságon kívül az Ukrajnába irányuló fegyverszállítást is támogatná, szerinte a vadászgépek felajánlását és Ukrajnába juttatását mérlegelnie kellene az európai államoknak (Szlovákia azóta küldött ilyeneket Ukrajnába). Annyi bizonyos, hogy Pavel a NATO Katonai Bizottságának korábbi elnökeként erős katonai-diplomáciai vonalat képvisel majd elnökként, melyben nagy hangsúlyt kap a demokrácia, a Nyugat, az atlanti szövetség és az EU iránti elkötelezettség. Regionális szempontból pedig, főleg, ha a közelgő szlovákiai elnökválasztáson újraindul és ismét győzelmet arat majd Čaputová, egy jóval erősebb és nagyobb hatású szlovák-cseh együttműködés bontakozik majd ki, amely jelentősen befolyásolja majd mind a V4-es, mind pedig a tágabb értelemben vett regionális együttműködést, vagy épp elkülönülést.

Lázár András

Az Andrej Babiš volt miniszterelnököt legyőző Petr Pavel márciusi hivatalba lépése érzékelhető, de főként szimbolikus változást jelent. Az új cseh elnök (kül)politikai arcéle jól elkülönül mind elődjétől (Miloš Zeman), mind riválisától, akikkel Pavel „populista”, „euroszkeptikus”, „keletbarát” nézeteik miatt helyezkedett szembe. Paveltől a cseh és a nemzetközi közvélemény egyaránt hangsúlyos EU- és NATO-párti retorikát, az európai döntésekhez való támogató-követő hozzáállást, a kieleződő geopolitikai helyzetben pedig a transzatlanti szövetség melletti (és ezáltal az orosz és kínai törekvésekkel szembeni) kiállást vár. Ez átfogó keretként meghatározhatja viszonyát a konkrét ügyekhez, országokhoz vagy regionális fórumokhoz.

A választás fő következménye a cseh külpolitika szempontjából az, hogy a kormány(fő) és az államfő az alapkérdésekben egyetértve egy platformra kerül, és egymást erősítő kommunikációval építhetik Csehország imázsát mint konstruktív uniós tagállam és lojális NATO-szövetséges. Ez valós különbség Zeman elnökségéhez képest, aki gyakran szembement az európai fősodorhoz közelebbi kormányzati véleménnyel, olyan érzékeny kérdésekben is, mint az EU működése, a magyar és lengyel jogállamisági viták, különösen pedig az orosz és kínai kapcsolatépítés – bár utóbbi kapcsán elnöksége végére Zeman is korrekcióra kényszerült.

Fontos aláhúzni, hogy az államfői pozíció Csehországban sem jár végrehajtó jogkörrel, és bár a cseh elnök általában aktív a belpolitikában, a külpolitika terén szerepe a véleményformálás, valamint az elnöki diplomácia révén a két- és többoldalú kapcsolatok alakítása. Pavel a meglévő eszközöket minden bizonnyal módszeresen használja majd, építve a NATO Katonai Bizottsága elnökeként szerzett kapcsolatrendszerére.

Az elnökválasztás közegét valószínűleg az ukrajnai háború határozta meg leginkább, amire a felek tudatosan reagáltak is. Babiš a kampányban a magyarországi politikából ismert, „békepártinak” nevezett imázst vette fel, Pavel az európai/transzatlanti egység és Ukrajna kérlelhetetlen támogatójaként kommunikált. A végeredmény bizonyára nem független a cseh társadalomnak a háborúra adott viszonylag egységes reakciójától (az orosz agresszió elítélése és Ukrajna széleskörű támogatása), amire – katonai múltját figyelembe véve – Pavel hatékonyan épített.

Néhány fontos külpolitikai ügyben (Tajvan; Ukrajna NATO-csatlakozási aspirációinak támogatása) az új elnök megszólalásai erősítik a róla kialakult képet. Ezeken túl érdemes lesz figyelni Pavel néhány kiemelt ügyben (az EU működése, a migráció, bővítéspolitika és a Balkán jövője) kialakítandó, még ki nem fejtett álláspontját, ami a magyar–cseh viszony szempontjából is lényeges. A regionális együttműködés terén (V4, Bukaresti Kilencek/B9, Három Tenger Kezdeményezés/3SI) Pavel a napirendre és a politikai hangulatra lehet hatással. A B9 és 3SI fórumait akár aktívan kihasználhatja, a V4-ben pedig már úgy tűnik, „besorolt” szlovák partnere mellé (a formáció fenntartása mellett a nézetkülönbségek – Ukrajna, Oroszország, jogállamiság – szóvá tétele és a magyar kormány bírálata).

A mára a belpolitikai logikát alaposan internalizáló magyar külpolitika szempontjából veszteség a „baráti” Babiš és Zeman távozása, de a kétoldalú és a regionális együttműködés megőrzését szem előtt tartva a magyar diplomácia várhatóan pragmatikusan kezeli majd Pavelt (más, eltérő világnézetű cseh és szlovák vezetőkhez hasonlóan). Cseh részről az új „külpolitikai együttállás” alatt ugyanakkor nem érdemes az udvarias párbeszédet túli látványos politikai együttműködésre számítani.

KKI 4:1**A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa**

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2023.

Szerkesztő:

STEPPER PÉTER – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szerzők:

STEPPER PÉTER – Vezető kutató, Külügyi És Külgazdasági Intézet

DOBROWIECKI PÉTER – Kutatási Vezető, Magyar–Német Intézet

VASS ÁGNES – Kanada Budapesti Nagykövetsége

LÁZÁR ANDRÁS – Euro-Atlanti Integrációért és Demokráciáért Alapítvány

Szöveggondozás: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Illusztráció:

<https://depositphotos.com>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI](#) honlapján.